

LÄKARTIDNINGEN

48/81

Läkare mot kärnvapen

Hösten 1980 bildades en internationell läkarorganisation mot kärnvapen. Omkring 90 läkare från många länder, bl a Sovjet, USA, Japan, England, Frankrike och Västtyskland, samlades senare till en kongress i USA för att redovisa olika kända aspekter på kärnvapenkrigets medicinska konsekvenser.

Utan att göra några politiska ställningstaganden enades deltagarna kring en appell som nu sprids till alla läkare i hela världen. En svensk version av detta upprop presenteras i detta nummer av Läkartidningen tillsammans med underskrifter av 134 professorer vid landets medicinska fakulteter samt ordförandena för Läkarsällskapet och läkarförbundet.

Det kan nog utan vidare hävdas att det här är en unik aktion när läkare världen över i kraft av sin profession ger sig in med synpunkter på ett område som vid ett första ögonkast kan tyckas ligga utanför deras kompetensområde. Ett läkarengagemang i kärnvapenfrågan är emellertid högst befogat – det nukleära krigets katastrofala medicinska konsekvenser är skäl nog.

□ □ Det är nu 36 år sedan världen skakades av tidningsbilderna av den totala förstörelse som atombomberna åstadkom i Hiroshima och Nagasaki. Allt sedan dess har mänskligheten levat i fruktan för att dessa massförstörelsevapen åter skall tas i bruk. Samtidigt har kärnvapenarsenalerna bara vuxit, tekniken förfinats och vapnets effekt mångdubblats.

Paradoxalt nog har kärnvapnen under samma period kommit att framstå som en garanti för freden, genom den s k terrorbalansen mellan supermakterna USA och Sovjetunionen. Det har varit en balans som upprätthållits genom en ständig kapprustning – trots alla försök till avspänning aldrig det motsatta.

Resultatet har blivit en s k överkill-effekt, innebärande att den sammanlagda tillgången på kärnvapen uppges räcka till för att utplåna mänskligheten flera gånger om – i och för sig en absurditet. Detta hot skulle emellertid borge för att ingen av de stora kärnvapenstaterna någonsin, av hänsyn till egna intressen kunde tänkas tillgripa en nukleär krigföring.

□ □ Ordet terrorbalans är i sig en ohygglig motsägelse. Tankarna går lätt till språkbruket i Orwells 1984 – »fruktan» skulle i själva verket betyda »trygghet». Utvecklingen under de allra senaste åren antyder också alltmer att balansdoktrinen är tämligen ihälig.

Dels har den tekniska utvecklingen av allt mindre, taktiska, kärnvapen liksom den s k neutronbomben föranlett allt mer frekventa spekulationer om möjligheten av begränsade kärnvapeninsatser inom ramen för konventionell krigföring. Förträdesvis har den europeiska kontinenten nämnts som krigsskådeplats . . .

Dels har den motsatta utvecklingen av allt större och effektivare kärnsladdningar i kombination med oerhörd träffsäkerhet även med långdistansvapenbärare åter-

upplivat tanken om »förstaslags-kapaciteten». Kan endera av supermakterna med ett överraskande massivt kärnvapenfall slå ut det mesta av den andres nukleära kapacitet?

□ □ Upprustningen har på nytt accelererat. Med hänvisning till en militär överlägsenhet hos Warszawapakten har USA kraftigt ökat försvarsbudgeten. I vårt eget land har vi genom den s k u-båtsaffären brutalt påmint om en kärnvapenarsenal stationerad alldeles intill våra gränser.

Den som trots att stormakterna på senare tid minskat antalet kärnvapenprov blir också besviken. Enligt Stockholms internationella fredsforskningsinstitut Sipri genomfördes enbart under 1980 hela 49 provsprängningar – i genomsnitt alltså nära en kärnexplosion i veckan.

Den redan gigantiska men ändå växande vapenarsenal på jorden har lett till en ytterst komplicerad och riskabel situation från såväl politisk som militär synpunkt. Felaktiga politiska manövrer kan leda till oönskade och »oavsiktliga» följdhandlingar.

Efter hand som allt fler länder skaffar kärnvapen ökar också riskerna för att vapnen kommer till användning.

□ □ En återkommande förutsägelse om utvecklingen, förloppet och slutet av ett kärnvapenkrig är total katastrof, dvs utplåning av mänskligt liv på jorden. Men även ett begränsat kärnvapenkrig innebär ett utsägligt lidande, med bl a medicinska konsekvenser av en omfattning som det kan vara svårt att göra sig en föreställning om, ens som läkare.

Kärnvapenkrig har blivit mänsklighetens största ödesfråga. Den överskuggar alla andra globala problem såsom befolkningstillväxten, hungersnöden och nedförstörelsen. Situationen har med en träffande och skrämmande formulering beskrivits som att »mänskligheten befinner sig fyra minuter i tolv».

Inför detta ofattbara katastrofhot kan man som enskild människa reagera med en känsla av hopplöshet. En motsatt reaktion har tagit sig uttryck i form av en växande fredsrörelse världen över – en folklig protestyttring mot kapprustningens galenskap och en vilja att aktivt delta i opinionsbildningen mot krigshotet.

□ □ Detta hot tillåter inte passivitet. Som läkare har man flera mycket viktiga uppgifter att fylla i den situation som råder just nu:

- ännu kan man skaffa sig ökade kunskaper om kärnvapenkrigets realiteter;
- ännu finns möjligheter att bättre informera om kärnvapenkrigets fasansfulla medicinska följdverkningar;
- ännu kan man bidra till att stärka en internationell opinion för att öka politiker- nas ansträngningar att nå resultat i nedrustningsarbetet. Läkaryrket medför goda möjligheter att få internationella kontakter utan politiska hänsyn.

Förhoppningen är att den världsomspännande läkarappellen skall kunna leda vidare till ett arbete som kan bidra till att minska risken för att mänskligheten förlorar sig själv.